

НАЦИОНАЛНА УСТАНОВА ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ НА КУЛТУРАТА И МУЗЕЈ - ШТИП

*ЕМИЛИЈА КОРУНОВСКА,
ЗОРАН НИКОЛОВ*

ОРУЖЈЕТО НИЗ ИСТОРИЈАТА

Штип, 2025 година

Наслов на публикацијата:

Оружјето низ историјата

Автори на текст:

Емилија Коруновска, Историчар, кустос советник
Зоран Николов, Археолог, виш кустос

Издавач:

Национална Установа, Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј-Штип

За издавачот:

Марија Причкова Митева, в.д.директор

Уредник:

Марија Причкова Митева, в.д.директор

Фотографии:

Киро Спасов

Графички дизајн и компјутерска обработка

Христина Стефаноска

Печат:

Европа 92-Кочани

Тираж:

100 примероци

Штип, 2025 година

Публикацијата е печатена со подршка од
министерството за култура и туризам на РС Македонија

ВОВЕД

Културната историја на градот Штип и неговата околина, благодарение на геоморфологијата на теренот, поволните климатски и географски услови, патните собраќајници кои поминувале и минуваат низ Штип, придонеле неговиот развој да започне од најдлабоката праисторија односно од доцниот палеолит и во континуитет низ вековите да трае се до денес.

Употребата на оружје била главен двигател на културната еволуција и човечката историја до денес, бидејќи оружјето е вид на алатка која се користело за доминација и потчинување на автономните агенти како што се животните и со тоа се овозможувало проширување на културната ниша, додека истовремено другите корисници на оружје (т.е. агенти како што се луѓето, групите, оружјата, континуирано учење, се во состојба да се приспособат кон процес на учење на различни начини). технолошко, вештина и когнитивно подобрување.

Оружјето кај нас одсекогаш необично се ценело и тоа не било само средство за борба туку и украс на војникот и домот. Низ оружјето се огледувала и културата на еден народ до која дошол сам со својата работа и искуство или поедини облици ги примил од друг народ.

Во човечкото општество, оружјето се користело за да се зголеми ефектот или ефикасноста на активностите како што се борбите, војната. Покрај оваа основна функција на оружјето (да повреди други човечки суштества), ќе го видиме и оружјето за лов, како и земјоделски и други алатки, бидејќи таквите предмети често служеле како модели и претходници на оружје од воен тип. Во описот на оружјето со рабови ќе вклучени и уреди за опсада и фрлање врз живата сила

Луѓето од секогаш користеле оружје да би со него ловеле, се бранеле или да напаѓале други. Оружјето низ развојот на човековата цивилизација се дели на ладно оружје и огнено оружје. Ладното оружје се употребувало периодот на Праисторијата, Антиката, Средновековието, и Новиот век. Ладното оружје претставува историски развој на ладното оружје во различните човечки цивилизации, од праисторијата до современото време, како и анализа на влијанијата на различни видови и типови на ладно оружје во вештината и успехот во борбите и војувањата на поединци, групи војни формации и цели војски.

НЕОЛИТ 6200-3500 ГОДИНА П.Н.Е.

Во период на каменото време, кое траело приближно до 3000 година п.н.е. п.н.е примитивното оружје постепено станало практично. Првите борбени помагала биле природни материјали кои по случаен избор би биле извадени од земја или дрвја. Меѓутоа, со текот на времето, таквите материјали се обликувале и тие се специјално изработени и приспособени со цел да се повредуваат или убиваат луѓе. Дрвените гранки, обликувани во стапови, шипки и палки, намерно биле наострени на едниот крај, а врвовите им биле изгорени со оган за да бидат што поцврсти

**Камена секира - ран неолит,
лок. Барутница с.Анзабегово**

Откако праисторискиот човек земал камен или коска, тој ги користел овие први алатки не само како алатки за работа, туку и како оружје во војна, во борба против други поединци слични на него или во диви бендови во борба против ривалските племиња и кланови. Така, оружјата или помогнале во обликувањето на историјата или делувале како важна мерка за развојот на воената технологија, но и за степенот на напредок на едно општество воопшто.

Камените врвови биле еден од најраните форми на оружје што ги претпоставувале археолозите, со најраните преживеани примери на камени врвови со животинска крв кои датираат од пред околу 64.000 години од КваЗулу-Натал, во денешна Јужна Африка. Овие рани стрели биле само камен врв, што е поволно во однос на органските материјали бидејќи им овозможува на оружјето да пресече поцврсти кожи и да создаде поголеми рани, убивајќи полесно.

Најстариот познат доказ за лакот и стрелата потекнува од јужноафриканските локации како што е пештерата Сибуду, каде што се пронајдени веројатни врвови од стрели, кои датираат од пред приближно 72.000-60.000 години. Најстарите постојни лакови во Европа биле од регионот Холмегард во Данска, датирани од околу 6.000 п.н.е. Лаковите биле доста ефикасни против непријателите кои биле далеку од стрелецот, па така стрелците биле најмногу барани.

**Кремен нож - ран неолит,
лок. Барутница, с.Анзабегово**

Неолитот е праисториски културен степен кој надолго траел, од 6200-3500 година п.н.е. Неговата техника за обработка на материјали, орудија и оружје се одржал низ целиот праисториски период па навлегла и во историскиот период така да можат да се најдат облици и варијанти кои потсеќаат на неолитските примероци и во тој период.

**Камена секира - ран неолит,
лок. Барутница с.Анзабегово**

Неолитската обработка на орудијата (оружјето) покажува дека во раниот период од овој културен степен, уште постоела пракса за одржување на техника од постарото камено време. Пред орудијата (оружјето) од гланчан камен секири се среќаваат и врвови од стрели и копја, на почетокот само дел биле гланцани а во подоцнежниот период таа пракса преминала на сите камени предмети.

На оваа изложба ќе бидат презентирани камени секири и кремени ножеви од периодот на неолитотот: Камените секири од археолошките локалитети Грнчарица - с.Крупиште,Врлико - с.Драгоево, Барутница с.Анзабегово, Вршник - с.Таринци и кремените ножеви од археолошките локалитети Барутница с.Анзабегово, Баргала - с.Горни Козјак и Чукарки Гробишта - с.Суво Грло села во Штипско и Свети Николско, сите изработени рачно со техника на клесање и глачење. Секирите обично се со издолжена трапезоидна форма и сплоснато тело, трапезоидна со елипсовиден пресек и заоблени сечива и рамно засечени бочни страни, зашилени уши, со облик на кондураџиски калап, светло сива и зеленкаста боја со разни должини од 3 до 16 см. Кремените ножеви со зашилена плочкаста форма, светло сива боја, со должини од 3,5см до 6,5-7 см.

**Кремен нож - ран неолит,
лок.Барутница,с Анзабегово**

БРОНЗЕНО ВРЕМЕ (2000-1200 П.Н.Е.)

Во периодот на бронзеното време се користеле оружја како мечеви, борбени секири, копја и ками. Ова беше во прилог на одбранбената опрема како шлемови и оклопи направени од бронза. Бронзеното време придонело за еволуцијата на војувањето на многу начини. Главен меѓу нив бил бронзениот оклоп, создаден со претопување на бронзата во чинии и врзување на чиниите заедно со кожни жици.

Мечевите првпат се појавиле во бронзеното време. Бронзата може да се користи за правење мечеви, за разлика од каменот кој бил премногу кршлив и дрвото кое не било доволно остро. Воините кои оделе во битка носеле бронзен оклоп за време на војната во бронзеното време. Меѓутоа, некои луѓе како Египќаните не користеле оклоп поради Бронзена секира, доцно бронзено време археол. лок. Д. Бежанија с.К.Дол топлината во Египет. За време на бронзеното време,

бронзените мечеви доаѓале во два различни типа. Во Европа популарен бил мечот на крапскиот јазик, додека во Сумерија го користеле срповиот меч.

Низ витрините на оваа изложба ќе ви го претставиме и оружјето од преджелезниот период бронзано време од 2000 до 1200 година п.н.е, претставен со две секири од типот "келт" од археолошкиот локалитет Долна Бежанија - с.Криви Дол - Штипско. Секирите со правоаголни форми кои се шират кај сечивото кое има малку заоблена форма долги 6,5 см., изработени од бронза со техника на лиење и Камена секира од доцно бронзениот период од археолошкиот локалитет Долна Бежанија с.Криви Дол - Штипско.

**Бронзена секира,
доцно бронзено време,
лок. Д.Бежанија с.К.Дол**

**Бронзена секира,
доцно бронзено време
археол. лок. Д.Бежанија с.К.Дол**

**Камена секира, доцно бронзено време
археолошки локалитет Д. Бежанија с.К.Дол**

Камената секира изработена од масивен камен со техника на клесање, со должина на околу 16 см, ширина 6 см, дебелина 5 см, со трапезоидна форма, во непосредна близина на тулецот има кружен отвор за држалка. Масивноста, дебелината на секирата покажува дека иаку бронзата е во употреба во овој период, каменот со својата цврстина дава можност за употреба во борбени цели.

ЖЕЛЕЗНО ВРЕМЕ 1200-450 ГОДИНА П.Н.Е.

Железното време во развојот на човековите цивилизации е период од 1200-450 година п.н.е. кој генерално се јавува по бронзеното доба, а кој се карактеризирало со доминантна употреба на железо во производството на алати и оружје. Во постарото железно време се користело крупно и слабо обработено железо, додека во подоцнежното железно време се појавуваат и предмети изработени од пофино железо и подобрувања на железо, како челик.

Кратко копје, VII-VI век п.н.е. лок. К.Дол с.Радање

Усвојувањето на овие материјали, сепак, се совпаднало со други значајни промени во човечкото општество, вклучувајќи ги различните земјоделски активности, религиозните верувања и стилони во уметноста на цивилизациите и културите што процветаа во тоа време, во различни делови на светот.

Железното време е третиот главен период од системот со три периоди, осмислен од Кристиан Томсен (1788-1865) со цел да ги класифицира античките култури и (пред)историските фази во нивниот развој.

Најважниот поттик за воената револуција што ја опишавме е откривањето на железото. За прв пат се користел за изработка на оружје кај Хетитите, уште во 1300 година п.н.е. Во текот на следните неколку стотини години, тајната на производството на железо се проширила во Палестина, Египет и Месопотамија и Европа

Што го разликувало железото од бронзата и железното оружје од бронзата. Најпрво, железното оружје било направено со ковање на врело железо, со што било поцврсто, помалку остро и поиздржливо од бронзеното оружје

Нож, VII-VI век, лок. К.Дол с.Радање

По вадењето на железната руда и ковањето, набргу е откриена техниката на калење, т.е. последователно ковање и ладење, што го направи железното оружје уште подобро. Ова се случило уште во 1200 година п.н.е. Во тоа време железото станал основен материјал за оружје на сите народи во поширокиот културен круг.

Но, најголемата важност на железото во развојот на оружјето и војувањето не лежело во цврстината на материјалот или способноста да држи остар раб. Важноста на железото произлегло првенствено од фактот дека, за разлика од бронзата, која бара мешање со релативно оскуден и тешко достаплив калај, арсен или олово, железото е многу позастапено и полесно се извлекува од железната руда.

Обилните количини на овој нов материјал им овозможија релативно брзо и лесно да се произведат големи количини на неопходно оружје, како за одбранбени цели, така и за рации и освојувања.

Овој факт довело до експлозивен раст на количината, бројот на видовите и видовите на ладно оружје. Повеќе не биле само големите и добро организирани империи во можност да си дозволат доволно оружје за поголемите воени сили. Сега речиси секоја држава или поорганизирано племе може да го направи тоа, без разлика на нејзината големина или територија што ја окупираше. Ова резултирало со драматично зголемување на бројот на војни.

На оваа изложба ќе бидат презентирани кратки копја со должина од 16 см. до 30 см., долго копје со должина од 53 см. од археолошкиот локалитет Криви Дол Радање, од VII-VI век п.н.е., ножеви со димензии од 16 см. до 40 см. од VII-VI век п.н.е, од железо со техника на ковање, и врв од копје со должина од 20,5 см. бронзена секира X-IX век должина 6,5 см. од бронза со техника на лиење од непознат археолошки локалитет село Стар Караорман.

Долго копје, VII-VI век п.н.е. лок. К.Дол с.Радање

РИМСКИ ПЕРИОД ОД II ВЕК П.Н.Е. - IV ВЕК Н.Е.

Војните беа движечката сила на историјата, а приказната за човековиот развој не би била целосна без приказната за влијанието на војните врз различните култури и општества. Тоа можеби е вознемирувачка вистина за човечкиот род, но сепак е вистина. Во војните од минатото две работи беа елементарни: луѓето, т.е. војници и оружјето што го користеа овие војници.

Копје, I век, Кнежевска могила лок. Крст с.Таринци

Оружјето е алатка, помагало или инструмент што се користи за да се предизвика повреда или оштетување на човечките суштества - физички или ментални, како и на човечки структури или системи. Затоа, човечкото суштество ја одредува суштината на оружјето. Ако немаше други луѓе (т.е. „непријатели“), таквите алатки не би можеле да се наречат оружје, туку само алатки.

Во човечкото општество, оружјето се користело за да се зголеми ефектот или ефикасноста на активностите како што се борби, војни, тероризам, криминал. Покрај оваа основна функција на оружјето (да повреди други човечки суштества), сепак, ќе ги разгледаме и оружјето за лов и обука, како и земјоделските и другите алатки, бидејќи таквите предмети честопати биле модел и претходници на оружје од воен тип. Во описите на навалицата оружје, се вклучени и уреди за опсада и фрлање, воени возила и бродови, како и воени животни бидејќи тие често не можеа да се одвојат функционално и типолошки од другите аспекти на навалицата на ладното оружје.

Римската војска била институција со многу јасна политичка цел и командна структура. Политичката цел беше да се одржи империја која опфаќа голем дел од Европа, Северна Африка и Мала Азија и да се спроведе романизација, создавајќи предуслови за интеграција на териториите и народите во единствен систем наречен Римска империја.

Копје, I век, Кнежевска могила лок. Крст с.Таринци

Таа темелно ги проучувала своите противници, особено нивните тактики за војување и оружјето што го користеле. Таа им зела сè што мислеше дека ќе ја подобри уметноста на војување. На пример, од непријателот презела катапулти, опсадни кули, коњаници, катафракти (оклопна тешка коњаница) итн. Римската армија имаше најдолго континуирано постоење: иако Западното Римско Царство падна во 476 година, Источното Римско или Византиско Царство продолжи да постои до средината на 15 век, зачувајќи многу римски воени институции до средниот век.

Римското оружје било клучен дел од успехот и доминацијата на римската војска над нивните противници со векови.

Ова оружје, заедно со високо дисциплинираната и организирана римска воена тактика, одиграло клучна улога во успехот на римските освојувања и нивната способност да одржуваат контрола над огромни територии со векови.

Римското оружје било разновидно, страшно и ефикасно да им помага на војниците да доминираат над своите непријатели во битката. Трите главни оружја што ги користеле римските офицери биле копјето, двостран меч, стрелата и др. Оклопот, облеката и додатоците исто така одиграле клучна улога за војниците во битката.

Меч, I век, Кнежевска могила лок. Крст с.Таринци

Од сите римски оружја, најпопуларниот и најчесто користен бил гладиусот. Гладиусот бил краток, двостран меч кој се здобил со важност за време на доцната Римска Република и останал популарен во поголемиот дел од Римската империја. Најраниот познат запис за гладиусот датира од седмиот век п.н.е., за време на раното Римско Кралство.

Мечот, кој бил долг околу 40 до 60 см. И покрај тоа што бил прилично мал, гладиусот бил прилично комплициран за изработка, бидејќи поседуваше и сила и флексибилност. За да се постигне оваа победничка комбинација, ковачот ќе морал да користи голем број различни тврди челици за надворешниот слој на мечот и многу помек челик за центарот.

Спатата, исто така меч, била уште едно популарно римско оружје. Овој меч беше многу подолг од гладиусот. Всушност, шпатијата би била долга речиси еден метар. Помошните единици на раната римска војска многу ја користеле шпатата, а подоцна била усвоена од легионерската пешадија во третиот век од нашата ера.

Нивното основно оружје било копје долго околу 2,5 метри, кое се користело во блиска борба и краток меч.

Меч, I век, Кнежевска могила лок. Крст с.Таринци

На оваа изложба ќе бидат презентирани Копја изработени од железо со техника на ковање со должина од 35 см.и 47 см. Мечеви од железо со ковање со должина 54 см. и 67 см.,Кнежевска могила од село Таринци Штипско, Стрела од локалитето Геризи с.Таринци изработена од железо со ковање, должина од 7,3 см. И делови од коњска опрема која се користела при воени походи, од I век н.е. од Кнежевска могила од село Таринци Штипско, изработени се од железо со техника на ковање.

СРЕДЕН ВЕК (VII - XVIII)

За средновековното оружје пишувале голем број на историчари, етнографи, археолози, војници и други. Најголем број од опишувачите на оружјето пишувале само општо за оружјето без слики и каталози, покрај тоа многу податоци од литературата и изворите не се искористени. Средновековното оружје може да се подели на офанзивно и одбранбено, а потоа на ладно и огнено оружје. Најчесто се користело ладно оружје, иако на крајот на овој период почнало се повеќе да се користи огнено оружје кое постепено речиси целосно го заменуvalo.

Стрели, XI-XII век, лок. Исар Штип

Кога размислуваме за мрачниот век, првото нешто што ни паѓа на ум се витези во оклоп на бојното поле и нивното оружје со кое ги напаѓаат своите непријатели.

Главното пешадиско ладно оружје во средниот век било копјето, потоа секирата, мечот, камата, лакот и стрелата, катапултот и болидите и др. Војниците ги користеле во обид да го удри противникот под оклопот пешакот или да го фрли од коњот коњаникот.

Како борбено оружје, секирата се користела и во текот на средниот век. Во раните години тоа било и оружје за удирање и за фрлање, иако подоцна овие функции биле надополнети со различни големини на секири: се фрлале помали и полесни, а поголемите секири биле користени за борба од рака на рака. Иако сè уште се користела во доцниот среден век, секирата повеќе не била главното оружје на војниците.

Од сите средновековни оружја, мечот бил најзастапен заедно со копјето на почетокот на средниот век и секако е најпознат.

На нашата изложба ќе бидат изложени стрели, со должина од 4 до 11 см со тулецот, изработени од железо во техника на ковање, од XI-XII век, ножеви, изработено од железо со техника на ковање, со должина 7-13 см. од средновековниот период од XI-XIV век, болиди, изработени од камен со техника на клесање со обеми од 28 см. до 32см. и мамуза изработена од железо со ковање, со должина од оклоу 12,5 см., како дел од војната опрема, датирани некаде од XI-XIV век од Археолошкиот локалитет Исар Штип, кој со својата доминантна положба и висина бил погоден за доминантна одбрана и со попримитивни средства како лакот и стрелата, катапултите вооружани со камени болиди и други средства.

Катапултот бил балистичко опсадно оружје се користело за лансирање проектили на голема далечина без употреба на барут. Тие го користеле за ненадејното ослободување на складирана енергија за да го придвижат својот проектил. Прикажаниот катапулт не е дел од изложбата, тој е прикажан само да се види како изгледале катапултите во средниот век кои користеле болиди кои се преднет на нашата изложба.

Средновековен катапулт

Катапултите се користеле за да ги оштетат ѕидовите или портите на замокот со фрлање големи заоблени камења кон нив, но тие исто така можеле да фрлаат ѓубре или трупови над ѕидовите за да шират болести и да се обидат да ги натераат луѓето внатре во замокот да се предадат.

Во отворена битка, побрзото гаѓање на лакот сепак го направил супериорен во однос на многу самострели на кои им требаше време да се опфатат, па оттука стрелците веројатно останале дел од повеќето редовни армии од XII до XVI век, дури и ако релативно оставиле мала трага во запишаната историја.

Средновековното оружје се користело од различни причини, вклучувајќи војување, самоодбрана, лов и спорт. За различни видови борби се користеле различни видови оружје, средновековно опсадно оружје ја надминувала одбраната на тврдините и другите утврдени места.

Стрела, XI-XII век, Исар Штип

Една теорија за тоа како барутот е донесен во Европа е дека е пренесен долж патот на свила низ Блискиот исток, една друга зборува дека стигнал во Европа во текот на Монголската инвазија во првата половина од XIII век.

Стрела XI-XII век, Исар Штип

Првите уреди кои се идентификувани како оружје се појавиле во Кина од пред околу 1000 години. До XII век технологијата се проширила ширум Азија, а во Европа околу XIII век.

Најстаро сочувано огнено оружје во Европа е пронајдено во Отепа во Естонија и датира од 1396 година.

Стрела, XI-XII век, лок. Исар Штип

Во доцниот XIV век во Европа, биле развиени мали и портабилни рачни огнени оружја, со што се направени први облици на лични огнени оружја. Во доцниот XV век Османлиското Царство користело огнено оружје во својата редовна пешадија.

**Мамуза за коњаник,
XII-XIV век, Исар Штип**

Болиди XI-XIV век, Исар Штип

ОСМАНЛИСКО ОРУЖЈЕ

Ладно и огнено оружје, од ориентален тип, се изработува во многу оружарници и занаетчиски работилници на Балканот од XV до XIX век. Сепак, во збирката на оружје при НУ Завод и Музеј-Штип доминираат примероци создадени во периодот од XVIII до XIX век, додека помал број на предмети пристигнале како воен плен од Истокот, како краен производ. Секој предмет е уникатен, и покрај неговата историска вредност, тој исто така има и голема уметничка вредност. Времето во кое овие оружја се направени и користени е времето на ропството под Османлиските Турци.

Од тоа време постојат траги од материјалната култура, ова оружје, кое со својата убавина фасцинира толку многу што му се восхитуваме, заборавајќи за момент која е неговата основна намена.

Ладното оружје, сабја и јагаган, Османлиите го носат на Балканот веднаш по неговото освојување. Првенствено поради нивните воени потреби се основани занаетчиски работилници во воените кампови и градските чаршии.

Патописците оставиле податоци, кои го потврдуваат точното време на производство на сечилата, дека уште во 1477 година во Сараево постои чаршија за сабји.

За јагаганите направени во Фоча е напишано дека тие се попознати од оние направени во Цариград. Јагаганите се основното вооружување на јаничарите.

Јагаганот се носел на појас, а ножевите анџари се носеле скриени во чизма. При купувањето, квалитетот на јагаган бил проверуван на интересен начин;

Јагаганот е добар ако пресечете тенок, влажен свилен шал фрлен на врвот на сечило. Најскапи и најквалитетни се оние чија рачка, а обично и кориците (футролите), се направени од сребро, богато украсени и се носат за време на празници.

Од ориенталните ладни оружја се и неколку видови на ножеви кои исто така се чуваат во колекцијата. Во балканските работилници се правеле два вида ножеви.

Првиот е вистински нож со едно сечило, а вториот е закривен нож наречен анџар. Анџарот е ладно оружје од ориентално потекло, помало од јагаган, со закривено сечило остро од двете страни и рачка во облик на буквата Т. Со него биле вооружени јаничарските војски.

Сабјата е во вооружувањето на коњаницата. Ориенталните сабји кои се користеле и изработувале на Балканот се разликуваат по обликот на сечилото и рачката, и се поделени на такви. Постојат два вида на сечила во однос на формата на сечилото: сабјата од типот к'лч е со малку закривено сечило кое има продолжување на дното - т.н. Јалман, остар од двете страни, додека другиот тип на сечило е персиски, т.н. персиски тип. Сепак, според формата на рачката на османлиските сабји, се разликуваат два вида. Првата, чија рачка е во облик на стилизирана птичја глава и рачка со прекинати линии во форма на рибја коска.

Вториот тип е со рачка во форма на свиткана луковидна глава. Освен во Сараево, центри за оружје за изработка на сабји биле Фоча, Коњице, Скопје и градовите на Которскиот Залив.

Од огненото оружје од Европа, Османлиите го усвоиле оружјето со кремен систем за палење, од самата негова појава во XVII век. Првите кремни пушки произведени и употребувани од страна на Отоманските Турци, посебно од јаничарската војска биле пушки чиј што кундак имал шестоаголен облик. Во прилог на ова, на Балканот бил направен специфичен вид на кремена пушка, наречен „Танчица на кремен“ или „Арнаутка“. Самото име на пушката доаѓа од формата на пушка со долга тенка линија, додека второто име укажува на местото каде што првпат почнала да се прави. Занаетчиите, особено ковачите, се натпреварувале во декорирањето на сите делови на ладното и огненото оружје користејќи ги сите занаетчиски техники во тоа време (филигран, гранулација, гравирање, туширање и други). Мотивите на оружјето се одраз на времето во кое биле создадени, културата од која произлегле, навиките и обичаите на нивните господари, религијата на која припаѓале. Со примена на скапа и сложена техника на означување со злато и сребро, на сечилата и цевките на оружјето, тие оставиле информации за себе, за времето на производство, како и за клиентот.

Со подигање на буни и востанија, Македонците се снабдувале себеси со такво оружје на различни начини. Оваа збирка вклучува примери на оружје направено на Кавказ, кое пристигнало на Балканот преку Черкезите во средината на XIX век, додека некои пристигнале како семејно наследство на руските емигранти кои нашле засолниште во Македонија после Октомвриската револуција.

ЈАТАГАН

Османлиски јатаган-Белопасец. Дршката на јатаганот е изработена од коска со два извиени јазичести краци во форма на уво. Помеѓу двете страни на дршката се протега хашрмата на која се сместени седум црвени мерџани (украш од корал), од кои четири имаат облик на бадем, а останатите три се во форма на круг. Тесниот дел на хашрмата продолжува на сечилото и заедно се спојува со паразваната, каде што во почетокот на двете страни од сечилото има црвени мерџани со округла форма. Сечилото е изработено од челик, на горниот дел од сечилото има по еден жлеб од двете страни по цела должина.

Османлиски јатаган – Црнопасец. Дршката е направена од коска во црна боја со два извиени крака во форма на уво. Помеѓу двете страни на дршката се протега хашрмата која е споена со паразваната. Двете страни на дршката се прицврстени со нитни. По должината на сечилото се протега жлеб, а на почетокот има флорална декорација изработена од метал.

Османлиски краток јагаган - нож, сечилото и дршката се изработени од метал. Сечилото во почетокот е потесно, а потоа има проширување. Дршката на крајот има форма на уши. На сечилото и дршката има разиграни орнаменти и целата изработка е рачна.

Јагаган е тенок, вид на долг нож, кој се користи од средината на XVI до крајот на XIX век. Името јагаган потекнува од град во југозападна Турција, кој го освоил командантот на селџуци Осман бег – ковач со прекар Јагаган Баба кој го дал и името на самиот град и на оружјето што почнало да се произведува таму.

Јагаганите се произведувале во сите поголеми градови на Отоманската империја, особено во Истанбул, Бурса и Пловдив. На Балканските простори Фоча се издвојува како важен центар за производство на јагагани од XVI век наваму, а во XVII, XVIII и XIX век кога други значајни центри се: Сараево, Призрен, Мостар, Требиње, Ужице, Травник, Скопје. Овие градови со прекрасната обработка и производство на јагагани, кои во текот на XVI и XVII век дошле до такво совршенство на обработка што го надминале Константинопол. Главно поголемиот дел од јагаганите датираат од периодот од 1750 до 1860 година. Јагаганите се помали и полесни од обичните мечеви и заради практичност ги користат јаничари и други пешадиски војници како пешадиско оружје со средна должина за блиска борба. Многу често ги носат покрај војници и како статусен симбол од страна на цивили. На Балканските простори се употребува обемно за разлика од сабјата која е забранета за христијаните. Поради специфичната форма е многу практично оружје и за сечење и за бодеење па тој често се користи и како голем нож. На почетокот на XIX век јагаганот поради добрата карактеристики на прободување на многу европски армии послужил како модел на екстензија на пушката како бајонети. При изработка на сечилото понекогаш се користи и техниката на „дамацирање“ но во голем број на случаи како овој е лиен „Wootz челик“.

Јагаганот е со цврсто сечило и сечилото е изработено од два видови на челик. Помеѓу два слоја на мек и еластичен челик е вметнат и лист од тврд-Кален челик. На висока температура со ковање се споени овие слоеви така што е добиена цврстина и еластичност. Должината на сечилата варира од 60 до 80 см а ширината е околу 3 см и дебелина до 5 мм на задниот дел. Тој е заоблен во две различни насоки, прво конкавно оди од рачката до горе, а потоа конвексно. Исто така има и примероци со директно сечило, а типолошки тие се исто така поделени на оние со криви сечила и оние со директно сечило. Рачките обично се изработени од коска, метал, па дури и од дрво, а врз основа на бојата и материјалите, јагаганите се нарекуваат „Белосапек“, „Црноsapек“ или „Сребрен“ (примероци со метални рачки). Општо земено, може да се каже дека белосапците и металурзите биле изработени од високо квалитетен челик со поинтензивни декорации, додека црноsapците се карактеризираат со понизок квалитет на материјали и изработка и поретко се украсувале. Краците јазичесто се извиткуваат во вид на увца а оваа форма балчакот ја има заради практичност и стабилност во користење, функција првенствено да спречи лизгање на ножот од раката за време на борбата, а потоа и како поддршка на пушка при гаѓање.

Јатаганите имаат барокни украси на завои, ластари и школки и на оние украсени со филигран, примероци украсени со украсени корали и нило-техника.

За да се направи едно такво оружје, бара неколку мајстори секој специјализиран во одреден дел. Еден занаетчија го изработува сечилото од челик, друг го прави балчакот, трет корицата и барем уште еден мајстор ја изработува декорацијата. На сечилата имаме врежани или испишани мотиви и натписи а користени се стихови, понекогаш текстови со религиозен карактер, како курански стих или некоја сура, а понекогаш и едноставно мислата на сопственикот на самиот меч. Исто така, можете да најдете: назначување на господар што го направил, изјавите на Бога, правдата на Бога и зборовите што имаат за цел да го идентификуваат тогашниот владетел и да посакаат тој да биде победник. Честопати, ножот имал цртеж од печатот на Соломон кој се состои од ѕвезден мотив, формиран од два преплетени триаголници

КУБУРА

Кубурата е вид на огнено оружје, тежок пиштол со механизам на палење на кремен и со доста масивна рачка. Името кубура потекнува од турскиот јазик во кој „кубур“ значи мала пушка или многу тесен и низок премин, како и тежина и неволја.

За прв пат во изворите се споменува во 1476 година како оружје кое се користело за одбрана на Османлиската Империја.

До XVIII век таа била во широка употреба период кога османлиите започнуваат да увезуваат пиштоли и делови за пиштоли од Италија и од Средна Европа.

Домашните работилници на Балканскиот Полуостров го доработувале оружјето украсувајќи го по барање на локалното население. Кубурите се носеле затегнати на широк појас, поединечно или во пар. Кога јавале кубурите биле ставани во посебни футроли изработени од крута кожа, кубурлуци, префрлани преку седлото.

ОСМАНЛИСКА КАМА

Османлиска кама, сечилото е изработено од метал и низ целата средина има жлеб, а крајот завршува со шилест и тенок врв. Рачката е изработена од коска која на средината е искована со метални нитни. Камата вкрстена со револвер врз евангелието се употребува при давање на заклетва за влегување МРО

Кама, канџал (Кинжал) главно е нож или поточно бодеж, кој има два остри рабови и изразито сечило. Што се однесува до употребата на терминот kindjal, зборот едноставно значи бодеж а терминот што се применува од муслимански и христијански народи е кама. По потекло е турски и се наоѓа во цела Анадолија.

Изразот Кинџал е руски и не е термин кој го користеле самите народи. Се користи како оружје во Кавкаски предели на Дагестан (Daghestan), Грузија (Georgian), Азербеџан (Azerbaijan) и Ерменија (Armenia). Користен е главно од Чеченци (североисточна етничка група), Чаркези (северозападна етничка група) но и од Грузијци и Ерменци (јужни етнички групи) од Кавказ. Имаме преклопување на влијанијата помеѓу рускиот козачки и персискиот / турскиот стил на изработка. Дизајниран како оружје за прободување за блиски борбени соочувања. Канџал има одредени карактеристики: кратко сечило со остро заострената централна точка, централен 'рбет или во поголем број на случаи еден или два централни жлебови „fullers“. Вообичаениот kindjal, каде и да е направен, се одликува со геометриска симетрија во сечилото и рачката. Повеќето бодежи имаат целосна рачка дизајнирана да ја држи раката од поместување нанапред кон заострените рабови на сечилото.

Рачката обично е изработена од материјали како дрво или слонова коска. Сечилото е вметнато во кориците од рачката или е обложено и прицврстено со занитници. Овие рачки обично се декорирани со врежување со флорални и геометриски украси изведен со помош на гравура со златни или сребрени дизајни, а понекогаш вклучуваат вградени камења. Начинот на неговото украсување и материјалот на изработка, дизајнот и декорацијата на рачката варираат од место до место. Дршката има два симетрични дрвени делови прицврстени со две или повеќе нитни и има заштитник кој е со форма на „Т“, кој дизајниран да спречи раката да се помести напред кон острите рабови на сечилото. Нитните може од една страна да се рамни додека од друга страна се испакнати со купаста глава. Има благо закривено полно сечило кон врвот со проширување во коренот. Сечилото е со средишен централен 'рбет (гребен) кој не е изразен или со тесен жлеб. Обично е заштитен со обвивка (корица) изработена од две симетрични дрвени делови (прекривки), кои на средишниот дел се прекриени со кожа која е прекриена со текстил (кадифе?).

Имаме и примероци кај кои корицата е прекриена со метал (сребро). На почетокот или на устата на корицата е една алка. Овие метални делови се орнаментирани.

Илинденска кама со футрола, сечилото е изработено од метал и крајот завршува со остар и тенок шилест врв. Рачката е изработена од месинг, а футролата е изработена од тенко дрво обложено со лим. Овој вид на кама ја користат куририте на МРО

Камата се носи во футрола поставена на појасот или на вратот. Таа се користела како додаток во облекувањето, за постигнување на поголем ефект, односно целта била да се остави впечаток меѓу присутните, меѓутоа нејзината првостепена цел е да се користи во блиска борба како остро оружје.

Османлиските ками од XVI век најчесто служеле како додаток во облеката на крупната аристократија. Во овој период таа се состоела од еднократно сечило кое на врвот било закосено. Рачката била тесна со топчест врв. Често пати сечилото, рачката и футролата биле украсувани со орнаменти, изработени од сребро, а на сечилото понекогаш се сретнувале и натписи со арапско писмо. Ваквиот дизајн и украсување на камата требало да го претстават престижот на сопственикот во османлиското општество.

Во XVIII век османлиската кама го променила својот изглед. Таа се состоела од долго двострано сечило, со тесна рачка која на врвот и на крајот можела да има орнаменти во вид на тркалезни топки меѓутоа тоа било реткост. Во овој период сечилото, рачката (дрвена) и футролата (кожена) биле украсувани со орнаменти изработувани од сребро, а димензиите и биле од 48-54 см. Ваквиот дизајн и украсување на камата укажуваат дека за разлика од поранешниот период камите станале украс на ситната османлиска аристократија.

Османлиите по освојувањето на Балканскиот Полуостров помеѓу покорените народи го наметнале и сопственото вооружување.

Камите уште од раното османлиско владеење станале составен дел од вооружувањето на ајдутските дружини и нивните арамбаши и војводи. Голем дел од балканските народи во текот на ослободување од Османлиското Царство, камата ја користеле како симбол за агитација во борбите за слобода.

Македонските револуционери камата ја користеле како моќно средство за изразување на самоувереноста и симбол на револуционерната дејност на Македонската револуционерна организација.

Илинденска торбица

ПУШКА НА КРЕМЕН, ТАНЧИЦА, (ТИП КАРАНФИЛКА ДИБРАНКА ИЛИ АРНАУТКА)

Пушка на кремен, Танчица, кундакот и цевката на пушката се изработени од метал и се доста украсени со орнаменти, таквите пушки уште се нарекуваат и „Џефердар“. Оваа пушка е османлиска на кремен, со специјален облик на кундак кој што е доста тенок и долга тенка цевка. Таа се полнела со барут од напред и има делови за каиш што значи дека се носела на грб бидејќи е доста тешка. Овој тип на пушка се споменува во XVII век во Шпанија и Франција, а подоцна и во Османлиската империја. Поради тежината и долгата цевка има домет до 100 метри. Се носи на грб за лов и војни, а подоцна е потисната од пушките на каписла.

Османлиска пушка Танчица на кремен

Старински вид на пушка што користи посебен механизам за да пука. Името го добила по парчето кремен, еден вид на карпа што се користи за создавање на искри. Просечното растојание на удар се овие пушки е од 140 до 800 метри.

За прв пат се споменува на Балканот во 1476 година како оружје што се користело за одбрана од Османлиите, но пред XVIII век не било во широка употреба.

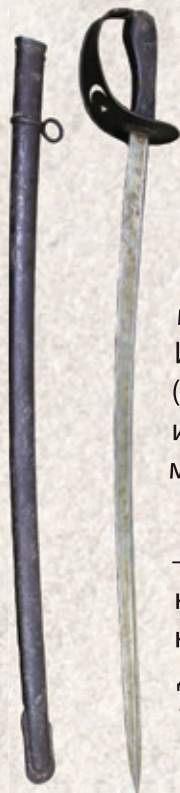
ОСМАНЛИСКА САБЈА

Османлиска сабја со футрола со еднострано сечило изработено од челик која има доста закривена форма. Сечилото во почетокот е право, а од средината која е многу закривена продолжува кон врвот кој е поширок. Дршката е изработена од црно-кафеава коска во форма на птичја глава. Футролата има закривена форма и е изработена од бакарен лим и кожа. На еден дел од футролата има две алки кои што служеле за носење.

Сабја е ладно оружје – меч кој има свиткано сечило што се користи во војската од страна на коњица и на пешадија. Една од најраните прикази на сабја кај нас претставува композиција на воини од мурални во манастирот Лесново во 1341 година. На Балканот се среќава од XIV век под име „*sabia*“ или „*sabla*“, уште на самиот почеток на османлиските освојувања.

Употребата на сабјата од страна на Италијанците и кај Германците за прв пат е забележана во XV век, го користеле и Французите на почетокот на XVII век и Англичаните на крајот на XVII век. Од турската закривена сабја, со закривено еднострано сечило, на запад беше создадена модерна коњаничка сабја во XVIII век. Таа станува составен дел од оружјето на лесната унгарска, полска и литванска коњица – Хусарите, како и руските козаџици. На почетокот на XIX век, со формирањето на првите професионални армии, а подоцна заради појавата на огнено оружје, сабјата остана како оружје на коњанички офицери со статус на украсна важност, гардиски единици или како предмет за подарок. Тоа е ладно оружје кое се има задржано во употреба и во денешно време за паради.

Потеклото на закривениот меч (Скимитар), како што го знаеме, потекнува од закривениот меч што го користеле номадските народи од Централна Азија, а најдолгото потекло може да се најде од контактот со Турците во регионот Хорасан во северен Иран околу IX век. Како и да е, до ова време, беше воспоставен само ограничен контакт, и дури откако Иран беше совладан од инвазијата на Монголите, се воспостави високо закривениот меч.

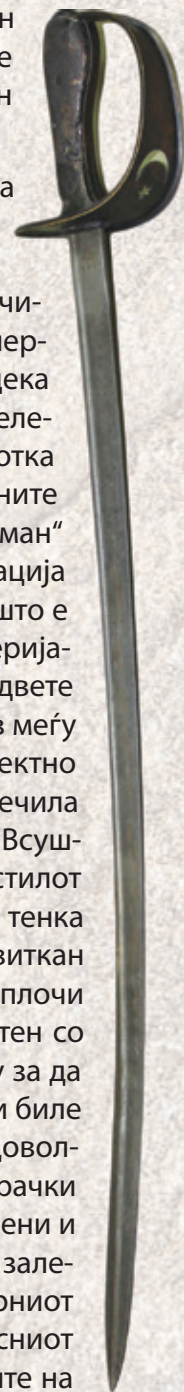
Главните занаетчиски центри за производство на оружје на Балканот беа Сараево, Фоча, Ужице, Коњиќ, Призрен, Скопје и градовите Бока Которска. Според цитатите од народните песни, сабјите се поделени според местото на производство на: *дамасклија* (Дамаск, Сирија), *шамлијанка* (вилает Шам), *мисирлија* (Мисир, Египет), *аџемкије* (Аџемистан, Иран), *кирманија* (Керман, Иран), *аламанка* (Германија), *унгарски* (Унгарија), *венецијански* (Италија). Имало и *кемерлија* кои се ковани во царскиот арсенал, *корде* сабји со послаба изработка кои се користени од посиромашно население, *каталас* кој го користеле во османлиската управа и годара дефинирана и како меч.

Сабјата се состои од сечиво и балчак. Сечилото, кое е остро само од надворешна – испакната страна и се состои од: корен, сечило, врв (кој обично е остар од двете страни), жлеб и заден дел. Основни карактеристики на сабја се повеќе или помалку закривени сечила со „јалман“ (двонасочно проширување на долниот дел на сечилото кон горе). Дршката (балчакот) е асиметричен по форма. Балчакот се состои од дршка и граничник таканаречена накрснаца. Кај сабјите има поретко рачки со рогови и на рачките честопати е претстава во форма на главата на животно (глава на куче, коњ или змеј кои се врежани на крајот од рачката). Турските примери лесно се идентификуваат од големото копче на дршката. Граничникот може да е и со наклон во насока на сечилото. На крајот се појавија сабји со широк граничник и модели со целосно затворен граничник. Обликуван во форма на крст или 4-четворокрака ѕвезда, со јазици кои служат за зацврстување на сечилото во корицата. Најкарактеристични и најраспространети се турски и персиски сабји: тесни и долги со значително искривување, вообичаени за Иран и пократки и пошироки со помалку искривување, карактеристични за Турција. Двете варијанти имаа права рачка и овален пресек на рачката, попречен граничник со мала тежина. Се раздвојуваат најстарите сабји чие сечило постепено се проширува од коренот до врвот.

Типологијата на сабја е многу комплексна, врз основа на изработката но ќе споменеме делумни карактеристики со предметниот примерок на сабја Шамшир на персиски (ریشمش). Често е преведен како „лавја опашка“ – шам (опашка) и шир (лав) и се тврди дека зборот Шамшир значи „опашка на

лавот“ и дека држачот се нарекува „глава на лавот“ и дека доаѓа од зборот „закривена како лавовска канџа“. Но тоа е неосновано. Зборовите лавовска опашка и лавовска канџа се зборови кои ја нагласуваат формата на заоблен меч, но етимологијата на овие зборови датира од периодот на Сасанид, а во тоа време се користеле прави мечови со две сечила. Зборот се користел да значи „меч“ (општо), „меч на ловци“ или „меч за лов“. Ова е вид на меч од Блискиот исток, поврзан со градот Шамшир. Започна да се појавува во регионот во Централна Азија. Воведен е во Иран од страна на Турскиот Селџук Хан во XII век, а подоцна беше популаризиран во Персија од почетокот на XVI век.

Сабја Шамшир е едностран, свиткан меч кој има тенок нож, кој скоро и да нема проширување до самиот врв. Иранските сабји се класичен пример за ориентално оружје со долги тесни сечила, повеќе заоблени со мазен свиок. Иако кривата веќе била позната поради влијанието на Турците, раните турски сабји никогаш не биле значително закривени и само врвот и држачот биле малку закривени. Многу од постарите персиски шамшири имаат сечила кои се направени од висококвалитетен wootz челик и дека е целосно со една сечило. Поточно, фактот што Шамшир е целосно со едно сечило е елемент што го разликува од другите мечеви. Многу сабји покажуваат импресивна изработка и во квалитетот на сечилото и во целокупната декорација, иако дури и поедноставните примероци имаат елегантни линии и форма. Овие сабји имаат сечила главно без „јелман“ или релативно ретки примероци со мал „јелман“. Кај овие сабји имаме богата декорација е со флорални и геометриски украси изведени со помош на гравура и позлата. Она што е забележливо за Шамшир е дека рачката е од методот Full-Tang што е метод во кој материјалот на основата на сечилото (танг) се протега до држачот и дрвото се прицврстува на двете страни како сендвич за да се користи како рачка. Тој е препознаен како најиздржлив меѓу сите методи на држач од меч. Меѓутоа, овој метод има проблем што ударот доаѓа директно до раката и лесно се заморува, па често се користи за правење рачки за секојдневни сечила како кујнски ножеви, но не се користи често за мечеви што се користат како оружје. Всушност, Шамшир во раните денови не секогаш го применуваше Full-Tang, и го задржа стилот на рачката на класичниот ирански долг меч за значителен временски период. Малата тенка рачка има исправен чувар (балчак) со стреа или штитник во форма на долг крст и извиткан полутопчест луковичен помел, форма како глава од никулци на грав е покриена со плочи (кабзи, камзи или сапи) од коска, слонова коска, дрво или друг материјал прицврстен со заковки за да се формира зафатот. Рачката налик на зрно од грав првично била таму за да спречи ножот да се ниша од раката, и затоа држачот на раните ирански долги мечеви биле благо свиткани или лопатките на западните мечеви биле големи. Стилот на главата е доволно познат за да ви падне на ум кога ќе помислите на шамшир, но всушност, има многу рачки во форма на L, а аглите исто така влегуваат, излегуваат, аглите се 70 степени, 100 степени и 110 степени, 90 степени и постојано варира. Дрвената обвивка од футролата обично е залепена со врежана кожа а системот за закачување и носење се состои од две алки на горниот дел. Иако шамширот е силно поврзан со Персија – неговото веројатно потекло, ефикасниот дизајн јасно се раширил низ Блискиот Исток бидејќи мечот би го користеле и воините на Отоманската империја и славните мамелуски коњаници. Не само што е пријатна за око, кривата на Шамшир или Скимитар создава сечило дизајнирано да сече длабоко и брзо.

Како што сечилото влегува во целта на дното на кривата на сечилото, аголот на врвот додека минува низ целта осигурува раната да се направи што е можно подлабока. Иако сечилото е закривено, во вешти раце тоа може да биде меч што може да донесе изненадувачки удар на противникот.

Нивното владеење многу ќе влијае на понатамошните историски случувања како и на културата на потчинетите народи. Тие промени ќе се одразат пред се на начинот на војувањето но и на начинот на вооружувањето. Под влијание на османлискиот начин на војување скоро сите европски војски го превземале порано или подоцна, основното оружје на османлиската коњаница, сабјата.

Карактеристиките на османлиските сабји се: благо закривено еднострано сечило кое кон својот врв се проширува во двојно сечило наречено „Јалман“. Рачката на османлиските сабји може да се подели во четири групи.

Првата група се османлиски сабји чија што рачка одговара на султанот Мехмед II Освојувачот;

Втората група османлиски сабји одговара на рачката на сабјата на султанот Бајазит II;

Третата група се сабји чија што рачка има форма на птичја глава која се појавила во втората половина на XVI или XVII век и

Четвртата група се сабји со форма на луковица, која се користела и во XVI, XVII и XVIII век.

Османлиските сабји според типот на сечилото се поделени во две групи. На првата група сечилата им се благо закривени и по должина на истите има жлебови.

Вториот тип на сечило е многу закривено, тесно кон врвот па во историската литература се нарекуваат и како „Лавја опашка“. На дел од османлиските сабји на рачката е претставена полумесечина и ѕвезда што се исто така симболи на Османлиското Царство.

До XVI век, формата на Шамшир што ја знаеме била целосно воспоставена и имала големо влијание врз турските е Килиџ (килиј), што значи буквално „меч“ а го носел името и килиј арслан со значење „меч-лав“. Ова е сабја со еднострано, умерено заоблено но и со поизразита закривеност на сечилото. Најстарите примери имаат долга сечиво, имаат исправено рамо – благо закривено во коренот и посилено во дисталната половина. Ширината на сечилото останува тесна (со мала заостреност) нагоре до последната 30% од нејзината должина, во која точка се распрснува и станува поширока. Кај оваа сабја е карактеристичен проширениот врв кој се нарекува „јалман“ (лажен раб) и во голема мера придонесува на моќта за сечење на мечот. На пример, килијите на Турк се со две сечила од врвот до 1/3 од сечилото. Тоа е, метод на лажни рабови. Источноевропските сабји, турските и индиските мечеви често ја имаат оваа форма. Килиџите во турски стил се одликувале со масивни сечила долги 88-93 см.

Популарноста на оружјето се зголемила многу за време на исламизацијата на Турците и бил широко користен за време на инвазијата на Турците во Анадолија. Стана доминантна форма на мечот. Ја користеле Ујгур Каганат, Империја Селџук, Тимуридска Империја, Империја Мамлук, Отоманска Империја и подоцна турските ханати од Централна Азија и евроазиските степи. Килиџ преживеаја многу промени во Отоманската империја, ја смени својата декорација и исчезна во 19 век.

ПУШКА „БЕРДАН“

Еднометна пушка конструирана од американскиот артилериски генерал Хајрем Бердан во 1868 година. Самиот тој ја има усовршено пушката во 1870 година. Таа била стандардна пушка во руската армија од 1870-1891 година, кога била заменета со Мосин-Наган пушката.

Втората верзија од оваа пушка е со усовршен затворац со преклопување нанапред и со чепно вртење. Берданката имала дострел до 1000 метри и тежела нешто повеќе од 4 килограми.

Македонските револуционери биле вооружени со руски и српски Берданки, набавени од МРО на најразлични начини и испратени во Македонија по тајни канали.

Берданка е пушка која често сме ја слушале опеана во македонските народни песни како главно оружје на македонските востаници од 1878 до 1903 година.

Руска пушка, Бердан, користена во Македонија за време на Илинденското востание. Пушката е составена од челична цевка со преден нишан, затворац, сандак за еден метак, механизам за испалување, дрвен кундак со челична потковица.

Османлиски едноцевен пиштол на каписла

Османлиски сигнален пиштол

Османлиски нож-анџар

Османлиски нож

Османлиски нож

Османлиски јатаган-црнопасец

Османлиски јатаган-црнопасец

Османлиски јатаган-црнопасец

Османлиски нож

Османлиски јатаган-црнопасец

Османлиски јатаган со комбинирана рачка

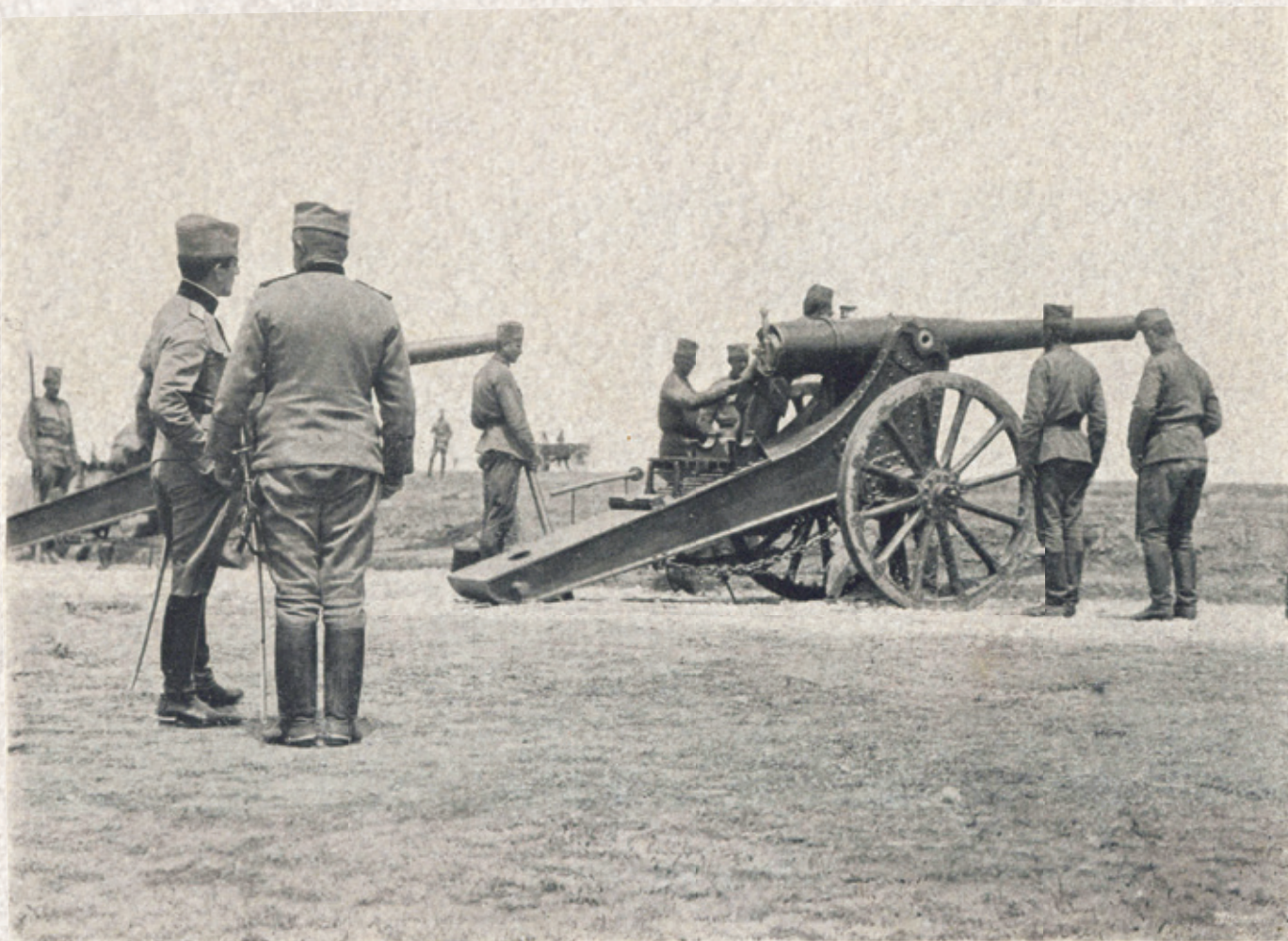

Османлиски јатаган-црнопасец

Османлиски јатаган-црнопасец

Српскиот престолонаследник Александар пред Штип

ОРУЖЈЕ ОД БАЛКАНСКИТЕ ВОЈНИ (1912-1913) ГОДИНА И ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА (1914-1918) ГОДИНА

Жестокоста на Големата војна ќе биде причинета и од многубројните иновации применети во вооружените техники и начинот на војување. Во оваа војна ќе доминира употребата на супериорна артилерија, ќе бидат воведени оклопни и механизирани единици, тенковите ќе започнат да ги завземаат воените боишта, а ќе бидат формирани и првите авионски воени формации.

Првпат во историјата на човештвото ќе бидат употребени повеќе од сто вида на хемиско и биолошко оружје, како начин на војување, кои пак ќе бидат причина за појавата на противтенковската заштита. Рововите кои што првично биле замислени како привремени засолништа и скривалишта на војниците, многу брзо ќе станат места за нивно живеење. Денес овие формации како една најпрепознатлива карактеристика, активно сведочат за војната која засекогаш ќе го промени изгледот на светот.

Српскиот крал Александар на осматрачница во Првата Балканска војна 1912-1913 година

ПУШКА „МАНЛИХЕР“ М-1890

Систем Манлихер е австро-унгарска пушка репетирка која ја има конструирано Фердинанд Манлихер. Карабин М1890 е петметна пушка со потполно нов затварач кој се разликувал од другите модели и се произведувал за потребите на коњаницата, жандармеријата и морнарицата.

Скратена коњаничка пушка Манлихер, изработена од метал и дрво. Пушката има челична цевка, затварач, систем за испалување, алки за ремен и нов ремен. Пушката е користена за време на Илинденското востание 1903, Балканските војни 1912-1913 и Првата светска војна 1914-1918 година

„МАНЛИХЕР“ М-1895

Австроунгарска пушка Манлихер-М1895, пешадиска пушка која ги има следните делови: челична цевка со преден и заден нишан, механизам за испалување, магацин за муниција, дрвен кундак со метална потковица и предна и задна алка за ремен. Пушката е користена за време на Илинденското востание.

Австроунгарска пушка репетирка која исто ја конструирал Фердинанд Манлихер. Овој модел е пушка која се покажала како доста издржлива и многу цврста, меѓутоа нејзиното одржување било доста комплицирано во однос на другите пушки, а нејзината цена била многу висока посебно во тие воени времиња.

Во текот на Првата светска војна српската војска многу ги користела заробените австроунгарски и бугарски пушки М1895, а после завршувањето на војната новформираната Југословенска војска во своето вооружување поседувала околу 180.000 парчиња пушки М1895 кои во текот на 1939 година се преправени во калибар од 7,92x57 и истите се користени во текот на Втората светска војна.

ПУШКА „МАУЗЕР 1898“

Германска пушка, репетирка создадена од Пол Маузер во 1898 година. Оваа пушка исто така била негов најуспешен проект. Пушката се покажала како многу сигурна, со издржлива и едноставна конструкција, а од 1898 година до денес врз основа на системот М-98 се произведени над 100 милиони пушки, како спортски, така и воени модели.

Маузер 98 се користел за време на Првата и Втората светска војна, како и во други конфликти низ целиот свет. За време на Втората светска војна германскиот Вермах ја употребил Карабин Маузер верзија К98.

Фабриката Маузер, е основана од страна на браќата Пол и Вилхелм Маузер, има стекнато репутација како една од најдобрите фабрики за оружје во XIX век и истата се одржувала до крајот на Втората светска војна. По војната компанијата останала во Западна Германија и се занимавала главно со големо калибарски оружја. Првата пушка Маузер била одбележана како „Маузер М1871“ и истата била во рацете на српската армија.

Во следните години компанијата Маузер се нашла во сериозни финансиски проблеми и истата била на работ на егзистенција, а ја спасувало само купувања од странство.

Враќањето на Маузер назад на сцената ја означило конструкцијата на пушката М1890 со калибар 7,65x53мм., кои главно биле произведувани во Белгија.

Османлиска пушка систем Маузер М1890 која ги има следните делови: челична цевка со преден и заден нишан, кундак без метална потковица, механизам за испалување, две алки за ремен, шипка за чистење и магацин за муниција. Оваа пушка се употребувала за време на Илинденското востание и Балканските војни.

Во втората половина на 19 век, се појавиле брзометни пушки, принудувајќи ја српската армија повторно да ги модернизира своите оружја со цел да остане во чекор со времето и потенцијалните противници. Првиот српски брз модел Маузер од 1899 година бил базиран на шпанскиот модел од 1893 година, а малку подоцна моделот од 1910 година, исто така, бил базиран на најновиот германски систем од 1898 година.

Османлиска пушка систем Маузер М1898 која ги содржи следните делови: дрвен кундак, челична цевка, преден и заден нишан, магацин за муниција и две алки за ремен. Пушката е користена за време на Илинденското востание 1903 и Балканските војни 1912-1913 година.

РЕВОЛВЕР НАГАН М1895

Револвер со калибар 7,62 x 38 мм., дизајниран и произведен од белгискиот индустријалец Леон Наган за потребите на Руската Империја.

Браката Леон и Емил Наган биле добро познати на рускиот царски двор и воената администрација затоа што во 1891 година ја дизајнирале Мосин-Наган пушка која се користела од страна на руските служби. Наганот М1895 е присвоен како стандардно рачно оружје за Царската Руска армија и полициските службеници заменувајќи ги претходните Смит и Весон модели.

Најпрвин се произведувале во градот Лиеж, Белгија но во 1898 година Русија ги откупила правата за производство и го преместила производството во Тулскиот Завод каде набрзо се произведувале 20.000 парчиња годишно.

За време на Илинденското востание македонските револуционери, комитите користеле оружје од најразлично производство. Моделот од 1895 година, со кој што главно биле вооружени војводите имал седум патрони калибар 7,62 мм. и со почетна брзина на зрното од 272 метри во секунда. Тежел 750 гр. За време на стрелање со ваков револвер, реденицата со патроните (куршумите) се долепувала до цевката на револверот и им давала поголема пробојност на зрната. На рачката имале метална алка за гајтан што се префрлал околу вратот. Рачката им била изработена од слонова коска и метал со уметнички украси.

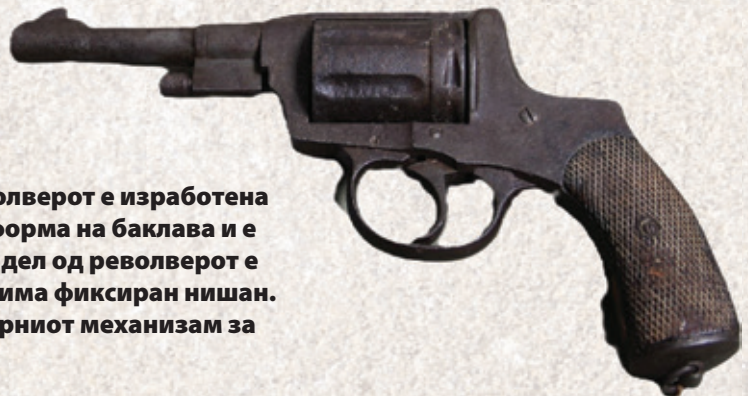
За тоа колку било популарно ова оружје помеѓу војводите и комитите сведочи и американскиот новинар Алберт Сониксен во неговата книга „Исповед на еден македонски четник“, кој што во 1906 година шест месеци престојувал во Македонија.

Припадниците на македонската револуционерна организација својата заклетва ја давале пред Евангелие и вкрстени кама и револвер, од кои што последниот не ретко бил и Наган.

Во 1907 година со револвер Наган е застрелан револуционерот Борис Сарафов од страна на Тодор Паница, а гемицијата Јордан Попјорданов-Орцето на почетокот на своето проштално писмо го споменува овој револвер.

Во песната „Заплакало е Мариово“ посветена на предавството врз Ѓорѓи Сугарев во последната строфа се споменува дека за да не падне жив во рацете на Турците тој се самоубива со Наган револвер.

Белгиски револвер Наган М1895, рачката на револверот е изработена од дрво во кафеава боја со резба во дрвото во форма на баклава и е прицврстена на средината со шраф. Останатиот дел од револверот е изработен од метал. На предниот дел од цевката има фиксиран нишан. Револверот не е комплетен, му недостасува ударниот механизам за палење.

Наган револвери од руско производство, произведени во Заводот за оружје во Тула. На десната страна над дршката стои натпис „Тулски император Петар Велики, оружен завод 1916“. На левата страна и двата револвери имаат сериски броеви. Револверите се изработени од метал и на предниот дел од цевката имаат фиксиран нишан. Рачките им се обложени со дрво и имаат резба во форма на баклава. Револверите се употребувани за време на Првата 1914-1918 и Втората светска војна 1941-1945 година.

РЕВОЛВЕР ЛЕФОШЕ

Едноцевен француски револвер-Лефоше, уште се нарекува џебен или дамски револвер. Револверот има метална цевка, со рачка обложена со дрво, има преден и заден нишан и шипка за вадење на чаурите.

Револвер од типот Лефоше е најраниот тип револвер со соединети куршуми, со иглено палење, користен кратко време во средината на XIX век.

Куршумот со палење со игла е патентиран во 1835 година од францускиот пушкар Казимир Лефоше (1802-1852). Првиот композитен куршум со метално куќиште во светот, со унифицирано зрно, полнеж во прав и капсула во метална кутија. Оваа муниција се користела во Франција од 1835 година за пиштоли и ловечки пушки - куршумот би бил вметнат во цевката така што иглата на куќиштето излегувала низ процепот во горниот ѕид на комората за прав, а капачето се активирало со удар на иглата на куршумот.

Од 1852 година започна производството на револвери со муниција од овој тип, кои беа широко користени во Европа и САД. За разлика од револверите со капа (на пр. Колт морнарскиот револвер, Адамс) кои беа широко користени во тоа време, металните куршуми лесно и брзо се вметнуваа одзад во барабанот, а чаурите го спречуваа преминувањето на гасовите во прав наназад кон раката на стрелецот, што исто така ја зголеми кинетичката енергија и опсегот на зрното. Револверите Лефоше 1854 и Лефоше 1858 биле користени во Кримската војна (1853-1856) и Американската граѓанска војна (1861-1865).

Најраните успешни пиштоли со куршуми од игла - направени во Франција околу 1850 година - биле пиштоли направени од парискиот оружар Казимир Лефоше, кој е заслужен за измислување на првиот сложен куршум со игла (околу 1836 година). Неговиот син, Ежен Лефоше, ги направил првите револвери во 1854 година за француската армија, копирајќи го дизајнот на револверот Capilaire Mariette, кој бил инспириран од тогашните Колти. Револверот Лефоше последователно беше усвоен во октомври 1857 година од страна на француската морнарица, подобрен со чкрапалото со двојно дејство патентиран од Chaine во 1853 година. Револверите за муниција Rimfire се општо познати како Лефоше, во чест на пронаоѓачот на нивниот куршум.

Набргу по воведувањето на првите револвери, Ежен Лефоше произведе подобрени модели со чкрапало со двојно дејство; стоечката бленда беше усовршена, а џебните модели добија чкрапала за преклопување. Така е направен типичниот револвер Лефоше, со карактеристичниот облик на рачката и цевката што ги правеше лесно препознатливи.

Револверите Лефоше се копирани во многу земји, особено во Австро-Унгарија, Белгија, Германија и Шпанија. Тие беа произведени во толку голем број во Лиеж што многу луѓе сè уште погрешно веруваат дека системот Лефоше потекнува од Белгија.

Навистина, системот на Лефоше беше толку популарен што многу нови револвери со централен оган усвоија некои од неговите карактеристики. Типичен пример се централните револвери Га-сер 1870, чија форма и конструкција е типично онаа на Лефоше.

Првите револвери Лефоше, модели 1854 и 1858 година, беа со калибар 12,7 mm и имаа едноставен акционен активирач. До 1860-тите и 1870-тите, е развиен типичниот модел на револвер со двојно дејство Лефоше. Неговите карактеристики вклучуваат отворена рамка и октагонална или цилиндрична цевка со октагонален заден крај.

**Француски шлем од
Првата светска војна,
систем Адријан М1915**

Револверите со голем калибар (11-12 mm) генерално ги имаат горенаведените карактеристики. Класичниот мал калибар Lefoche (5-9 mm) ги имаше сите претходно опишани карактеристики, но и преклопни чкрапала без штитник за чкрапалото.

Револверите на системот Lefoche произведени од поединечни компании често отстапуваа од стандардните модели.

Џебните револвери Лефоше вклучуваат модели без цевка инспирирани од најраните пиштоли каприслари.

**Кожен германски шлем кој
припаѓал на повисок чин во
германската војска**

РЕВОЛВЕР ГАСЕР

Австриски воени револвери Гасер, првиот е модел 1870, а вториот е модел 1873. Револверите се изработени од метал со дрвена рачка, со преден фиксиран нишан. Првиот на буренцето има сериски број 24443, на вториот има орнаменти. Поради масивноста се носеат повеќе во седлото.

M1870 – ГАСЕР M1870

Австроунгарски револвер од XIX век, прв службен револвер на австроунгарската војска.

Австриската фирма во сопственост на Леополд Гасер од Виена започнала во големи количини да произведува револвери во последната четвртина на XIX век.

Производството на револвери започнало во 1867 година со револвер од типот Лефоше, а првиот оригинален австриски револвер започнал да се произведува 1870 година. Бидејќи капацитетот на производство во фабриката во Виена бил ограничен, многу револвери од овој тип се произведени во Лиеж во Белгија, кој во тоа време бил главен индустриски центар за производство на револвери во Европа.

Првите револвери на Гасер беа масивни воени модели од 1870 година, калибар 11 мм, долги 375 мм, 5 пукање, отворена рамка и активирање со двојно дејство. Под цилиндерот, од десната страна, имаше безбедносна сопирачка. Со текот на времето, цевката е скратена на 185 мм, а потоа на 127 мм (со вкупна должина од 325 мм, односно 267 мм). Телото на најраните револвери е направено од железо, кое е заменето со челик од моделот од 1870/74 година.

Заедно со развојот на големи, воени револвери, компанијата Гасер произведува и помали и полесни револвери со затворена рамка, наменети за цивилниот пазар и офицерите. Такви беа малиот жандармерски модел на Гасер (долг 187 мм и калибар 9 мм, без исфрлач на патрон) и полицискиот модел (долг 225 мм и калибар 9 мм, со исфрлувач со пружина десно од цевката). Подобрениот воен модел на Гасер од 1873 година, долг само 242 мм со 5 куршуми од калибар 11 мм, има затворена рамка и исфрлувач поставен на оквирот под цевката, кој може да се исфрли надесно кога е потребно.

ОСМАНЛИСКА (САБЈА) МЕЧ

Османлиска сабја со футрола на која дршката е изработена од метал обложена од двете страни со коска во црна боја со нитни. На дршката има браник од метал со симбол на турското знаме со полумесечина и звезда. Сечилото е изработено од челик со благо закривена форма и истото до пола е еднострано, а кон врвот преминува во двострано. Во почетокот на сечилото има натпис со арапско писмо.

Примерок на коњанички меч на Турската Отоманска Империја, изработен според договор од **фабрика за оружје Карл Ајкхорн, Солинген, Германија** во 1909 година за издавање на турските коњанички трупи, офицер или војник. Користен е за време на Првата светска војна. Челичната обвивка на мечот од 1909 година е на вообичаен германски начин, има единечен фиксиран прстен во лента со страничен прстен во форма круг. Како што беше случајот со сите други народи, таков меч беше дизајниран да се носи врзан за седлото. Некои верзии се опремени со два (секоја страна) прстени со фиксирани ремени, на секоја страна од устата, како моделите на британската коњица или наместо тоа, има бронзено копче во облик на „L“, што дозволуваше да се носат со ремен со меч (како појаси на офицерски пешадиски појаси од постар стил). Мечевите од 1909 година беа изработени од Карл Ајкхорн, а печатите секогаш беа испишани со отоманско писмо на страната на сечилото, а веднаш подолу беше отоманскиот датум. Над сето ова беа отоманските индивидуални броеви на оружје, кои беа додадени по прифаќањето во царскиот Арсенал. На задната страна на сечилото беше испечатен печат за инспекција на полумесечината. Моделите од 1909 година имаат челични штитник за зглобот (граничник – кошница) но мал број имаа штитници изработени од месинг (мечеви нумерирани до # 740, имаа полн месинг штитник, додека нумерирани после овој број се од челик), што укажува на промена на дизајнот на почетокот на договорот. Вкупно 10.000 мечеви биле испорачани пред Првата светска војна, за целосно повторно опремување на османлиската редовна коњица (наменети за војниците во секоја ескадрила: 88 мажи x 116 ескадрили).

Дршката е направена од црно-кафеава коска, а крајот на дршката има форма на птичја глава со мали отвори. Сечилото е еднострано со голема закривеност и е мазно без жлебови.

Српска сабја произведена во XIX век во германскиот град Солинген за потребите на Кралството СХС. Дршката е изработена од дрво со бразди, а главата на дршката и браникот се изработени од посребрен метал. Браникот има форма на кошница со орнаменти, а во средината има грб со кралска круна на Кралството СХС. Сечилото е од челик и е еднострано со благо закривена форма. На сечилото на почетокот од десна страна има натпис Офицерска Задруга и има орнамент, а од левата страна доста нечитливо ама пишува Солинген.

ОСМАНЛИСКИ БОДЕЖ

Османлиски бодеш со канија, сечилото е изработено од челик со остар и тенок врв и има четири жлеба. Рачката е изработена од коска во светла жолта боја. Коската на врвот завршува со квадрат од месинг во кој има иницијали Ј и Е на латиница, а над нив има круна. Бодешот има футрола изработена од тенко дрво обложено со кожа, а врз кожата има обложени плочи од месинг. На горниот дел има кожена гајка со три метални нитни.

Моделот на бодешот се појавува во руската војска и морнарица уште под Петар Велики. По крај поморските офицери, во XVIII век го носеле и некои чиновници на копнените сили. Во 1730 година бодешот го замени мечот во армиските редови. Во 1803 година, било регулирано носењето бодеша како лично оружје на офицерите и посредниците на морнарицата и беа дефинирани случаите кога го замени мечот или сабјата на поморските офицери. Во почетокот на XIX век, сечилото на рускиот поморски бодеш имал квадратен пресек и држач од слонова коска со метален крст. На 24 декември 1913 година, императорот Николај II го одобри „Краткиот опис на униформи и дополнителни елементи на униформи за воздухопловните единици“ претставен од министерот за војна. Објавен со наредба на воениот оддел № 4 од 3 јануари 1914 година, овој документ долго време го одредуваше изгледот на униформите и ознаките на офицерите и пониските чиновници на воената авијација. Затоа во 1914 година, моделот на поморскиот бодеш претрпе значителни промени. Отсега, на надворешната

страна на врвот на хидрата беше пропишано да има релјефен монограм на царот, за време на чие владеење сопственикот на оружјето бил унапреден во прв офицерски чин, по аналогија со претходно одобрените офицерски бодеж, сабји, мечеви и широки мечеви. Империјалниот монограм, исто така, требало да биде прикажан на сечилото, вграмено со растителна орнаментација. Додека дизајнот на монограмот е доста униформен и може да се разликува од едно до друго парче, освен по висината на релјефот и степенот на разработеност, декорацијата на сечилото се карактеризира со голема разновидност.

За време на Првата светска војна, правото на носење на бодеж постепено се прошири на доста голем број категории на војници, воени службеници и државни службеници од различни оддели кои служат за потребите на армијата. Ширењето на ова оружје е промовирано со неговата мала големина и мала тежина, ниската цена, како и недостатокот на побарувачка за такво гломазно оружје.

Така, во 1916 година директно бил доделен на офицери и воени службеници на Одделот за воена воздушна флота. Овој бодеж целосно ги копираше поморските со директно сечило, но можел да има црна боја. Сепак, многу предреволюционерни фотографии кои преживеале до ден-денес покажуваат дека со бели рачки биле широко распространети и меѓу авијатичарите и армиските офицери, иако се сметале за покарактеристични за морнарицата. Службениците на батериите за воздушни пиштоли, единиците за мотоцикли и школите за авијација, исто така, имаа право да го носат бодежот.

РУСКА САБЈА „ШАШКА“

Руска козачка сабја-Шашка, употребувана за време на Првата светска војна 1914-1918 година, од страна на руската војска. Дршката е изработена од коска во црна боја и има форма на птичја глава. Сечилото е изработено од челик и е еднострано со благо закривена форма. На сечилото има само една крвна brazда која се протега скоро до средината на сечилото, а потоа се губи.

Овој тип на сабји се користени од страна на руската војска и истите потекнуваат од XIX век. Шашка е посебен вид на сабја која што првобитно е поврзана со подрачјето на Северен Кавказ. Таа е национално оружје на Черкезите, но со текот на времето нејзината употреба се проширила и на другите делови од Кавказ. Името „шашка“ укажува дека станува збор за подолг нож на кој што оваа сабја и наликува. Сечилото најчесто е еднострано и благо закривено, а често во делот кон врвот е двострано и истото служи и за сечење и за бодење. Многу често на сечилото има жлебови. Рачката на сабјата е изработена од две коскени или дрвени облоги кои се споени со метални нитни. Рачката на оваа сабја има полукружен облик со мали „увца“. Шашката е многу слична на османлискиот јатаган, на истиот начин е сместена во футролата, само сечилото, а рачката, односно „увцата“ остануваат надвор од футролата.

Сабјата е употребувана од руската војска за време на Првата светска војна. Дршката е изработена од дрво обложена со метал во сиво маслинеста боја, а на крајот завршува во форма на птичја глава и истата има орнаменти во форма на цветови. Сечилото е еднострано со благо закривена форма и има три крвни бразди кои на средината се прекинати. Двете крвни бразди се потесни додека едната е поширока. На сечилото има непрепознатлив жиг во форма на двојна стрела.

НАБОДЕН НОЖ ЗА ПУШКА-БАЈОНЕТ

Бајонет или штик е нож или бодеш што се прицврстува на цевката на пушката. Името бајонет го добил по францускиот град Бајон. Прицврстувањето на пушка служи наместо старинско копје, а може да се користи и како обичен нож.

Бајонети за прв пат се користени во XVII век од селани во францускиот град Бајон, кои ставале ножеви на своите рачно изработени пушки, кои ги користеле како копја кога ќе останале без муниција.

Француски нож со футрола „Lebel“, изработен во Франција за потребите на српската војска за време на Првата светска војна 1916-1918 година. Сечилото има четири жлеба и е изработено од метал. Рачката е изработена од месинг и по целата должина има жлеб за набивање на пушката. Футролата е изработена од метал и е со округла форма и горе има посебен дел за прикачување.

Нож за пушка со сечило кое што има по еден жлеб од двете страни. На почетокот на рачката сечилото е широко, а кон врвот тоа се стеснува. Рачката е изработена од дрво и месинг и е прицврстена со две нитни и на истата има жлеб за набивање на пушката.

Османлиски нож за пушка „Мартини“ од крајот на XIX век. Сечилото е изработено од метал и по целата должина има жлеб. Рачката е комбинирана, дрво и метал прицврстена со две нитни, а при крајот на рачката има османлиски натпис со арапско писмо. Се употребува во Илинденското востание, 1903 година и за време на Балканските војни 1912-1913 година. Се користи за борба од близу.

Нож за пушка M48 со футрола, еднострано сечило со жлеб на горната страна и завршува со остар врв. На дршката и на футролата има изгравирани натпис „Воено технички завод-Крагуевац“

Сигнален пиштол употребуван за време на Балаканските војни

Француски џебен револвер Лефосе

Англиски двоцевен пиштол на каписла

Српска матарка за вода од Првата светска војна

Англиски двоцевен пиштол на каписла

Англиски двоцевен пиштол на каписла

Англиски двоцевен пиштол на каписла

Набоден нож за пушка

Набоден нож за пушка

**Османлиски
набоден нож за пушка**

**Руска козачка сабја,
Шашка**

**Српска официрска сабја
М-1870**

**Српска официрска сабја
со футрола**

**Српска сабја
со футрола**

**Француски артилериски меч
од Првата светска војна**

Партизанска колона 1944 година

ОРУЖЈЕ ОД ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА (1941-1945) ГОДИНА

Збирката е создадена само од оружје кое што се користело во текот на Втората светска војна. Идејата е да се прикаже борбата на македонскиот народ во Втората светска војна на најрепрезентативен начин, и затоа оваа збирка во изложбениот простор на НУ Завод и Музеј-Штип добила голема застапеност. Посебен дел од збирката е исполнет со оружје од периодот помеѓу двете светски војни, кое било користено од страна на Армијата на Кралството на Србите, Хрватите и Словенците, односно Кралството Југославија и истото продолжило да се користи и во текот на Втората светска војна.

Историското одделение при НУ Завод и Музеј - Штип може да се пофали дека неговите предмети речиси целосно го покриваат арсеналот на пешадиско оружје од тој период, со многу добро зачувани примероци.

Најголемиот и најважниот дел од оваа збирка е оружјето кое се користело на територијата на поранешна Југославија за време на Втората светска војна.

Овој дел од збирката се состои од оружје користено од германски, италијански и други окупаторски единици, како и движења на отпорот во земјата, вклучувајќи оружје од арсеналот на Армијата на Кралството Југославија, конфискувано од окупаторите, импровизирано, направено во герилски работилници и оружје доставено на движењата на отпорот како дел од сојузничката помош.

Импровизираните оружја од партизанските работилници се еден вид богатство на историската збирка на оружје, бидејќи тие се уникатни и вредни како во однос на нивната изработка така и во однос на генијалноста во нивното производство.

Што се однесува до оружјето што го користат единиците на отпорот, кои главно се од сојузничките земји, и армиите кои ја сочинувале Силите на Оската, колекцијата има голем број на различни примероци, со кои главно го покрива арсеналот на оружје што се користи во овој регион.

Во прилог на ексклузивноста на самите предмети, колекцијата се истакнува во оваа смисла по бројот на предмети кои припаѓале на познати личности од тој период. Збирката исто така вклучува лично оружје и предмети кои им припаѓал на народните херои од Штип: Славчо Стојменски, Ванчо Прке и Љупчо Арсов.

ПУШКОМИТРАЛЕЗ „БРЕДА М1930“

Пушкострелот „Бреда“ работи на принципот на кратко вибрирање на цевката, со вкупна маса од 10 кг. Тој има оквир со вкупно 20 метци со калибар од 6,5 мм. Неговата брзина на испалување е 450-500 метци во минута со почетна брзина 640 м/с.

Масовно се користел во текот на Втората светска војна, а заробени примероци биле користени и од страна на југосовенските и македонските партизани.

Италијански пушкострел „Бреда“, користен во Втората светска војна 1941-1945 година. Изработен е од метал со дрвен кундак и рачка, има челична цевка која што може да се замени и која напред е проширена. Пушкострелот има две метални ногарки.

АВТОМАТСКИ ПУШКИ „БЕРЕТА“

Автоматско оружје со голема внатрешна моќ, голем капацитет и мала тежина. Овие пушки за првпат се употребени во текот на Втората светска војна, а до крајот на XX век, станале стандардно оружје за повеќе армии во светот. Автоматската пушка денес претставува вообичаено пешадиско оружје. Користи т.н. средна муниција од мал калибар и голема почетна брзина, која што има поголемо барутно полнење од полнењето на пиштолите, но помало од на митралезите. Најбитно за автоматските пушки е начинот на држење, кој е сличен на пиштолот, што овозможува и поголема стабилност при рафалното пукање. Обично автоматските пушки имаат голем капацитет од 25 до 35 куршуми.

Италијанска автоматска пушка „Берета“, користена за време на Втората светска војна 1941-1945 година. Пушката се состои од челична цевка, оквир за муниција, дрвен кундак, преден и заден нишан и затворац

ПОЛУАВТОМАТСКИ ПУШКИ

Огнено оружје кое е во состојба да во многу краток период испали еден по еден истрел без притоа да биде повторно репетиран.

Овие пушки во терминологијата уште се нарекуваат и како саморепетирачки пушки. Првата полуавтоматска пушка во 1885 година ја конструирал Фердинад Манлихер.

Германска полуавтоматска пушка користена за време на Втората светска војна 1941-1945 година. Пушката ги има следните делови: челична цевка и тело, дрвен кундак кој продолжува напред низ целата пушка и целата цевка лежи во дрвен оквир. Има преден и заден нишан, затварач, магацин за муниција и шипка за чистење.

ПУШКА М1924

Оваа пушка многу често е нарекувана Маузер 1924 или Југословенски Маузер. Таа е пушка репетирка со калибар 7,92 x 57 мм.

Оваа пушка била основно оружје во Кралството СХС, односно во Кралството Југославија.

По конструкцијата е многу слична на чешкиот модел, а истата била развиена за потребите на југословенската војска во Белгија на база на брзометните пушки на „Маузер“ систем М98. За пушката М1924 бил конструирани и бајонет М24.

Пушката М1924 се одликува со добри нишани и пократка должина во однос на постарите модели на „Маузер“ што ја прави полесна и покомпактна за употреба. Првите 100.000 примероци се произведени во Белгија, а од 1928 до 1941 година Воено техничкиот завод од Крагуевац произвел уште 680.000 парчиња.

М1924 е првата модерна пушка произведена на Балканот, а во времето кога започнала да се употребува била една од најмодерните и најдобрите пушки во тоа време.

М1924 била изработувана од многу квалитетни материјали и производството се засновало на концептот за производство на пушките Маузер.

Пушката е добро балансирана и прецизна. Таа не била склона кон застои и расипувања и се состои од цевки со сандак, механизам за испалување, затворач и дрвен кундак со подкундак. Предниот нишан нема заштита, а на задниот има скала со броеви од 1-20, каде секоја ознака покажува сто метри. Пушката се полни со пет метци, а нејзиниот краен домет е 2.000 метри.

На главата на сандакот е втиснат државното грб со натпис „Модел 1924“, како и натпис „Кралство СХС“ и „Арх. Тех. Завод Крагујевац“ од лева страна. После 1929 година сигнатурата е променета во „Кралство Југославија“, а после 1931 година во „Воено технички Завод Крагуевац“.

Без оглед на огромните материјални загуби на пушката М1924 таа сепак била најмасовното вооружување на партизанските единици. Во тие сурови услови на герилско војување таа се покажала како многу квалитетно, прецизно и сигурно оружје.

Југословенска пушка систем Маузер М1924 која ги има следните делови: цевка со преден и заден нишан, сандак за муниција, механизам за чкрапнување и за палење, дрвен кундак, две алки за ремен. На зајакнатиот дел од цевката е изгравирен грб под него текст „М.-1924“. На левата страна има натпис „Кралевина Југославија“, во продолжение пишува ВТЗ Крагуевац. На истиот дел од десната страна е втиснат фабричкиот број 143977.

Скратени југословенски пушки М-24, втората во текот на НОВ ја користи Славчо Стојменски, народен херој од Штип

Пиштол „Бриндизи“ од Втората светска војна

Пиштол „Парабелум, на Славчо Стојменски

Австроунгарски пиштол „ШтаерМ-12“, Благој Тасев

Австро-унгарска пушка Карабин произведена во фабриката за оружје Штаер

**Германски пиштол,
систем Валтер Парабелум М-38**

**Автоматски пиштол,
Чешка Зброевка**

**Пиштол Берета со футрола
употребуван од страна на
народниот херој од Штип
во текот на НОВ**

Сигнален пиштол М-1929

Српска официрска сабја од Втората светска војна

Јуришен нож за пушка

Набоден нош за пушка со футрола М-48

**Германски шлем од
Втората светска војна**

**Италијански шлем од
Втората светска војна**

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

903/904:623.4(497.731)(083.824)
930.85(497.731)(083.824)

КОРУНОВСКА, Емилија

Оружјето низ историјата / Емилија Коруновска, Зоран Николов ; [фотографии Киро Спасов]. - Кочани : Европа 92, 2025. - 47 стр. :
илустр. ; 24 см

ISBN 978-608-5035-22-9

1. Николов, Зоран [автор]

а) Оружје -- Археолошки наоди -- Штип и штипско -- Каталогизи б) Културна историја --
Штип и штипско -- Каталогизи

COBISS.MK-ID 66056453